

WEI

IER

2025

ЗВІТ

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ДОСВІД ВСТУПУ ПОЛЬЩІ

ДЕРЕВООБРОБНИЙ СЕКТОР

WARSAW ENTERPRISE INSTITUTE

ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ДОСВІД ВСТУПУ ПОЛЬЩІ

СЕКТОР ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

*Проект «Шлях України до Європейського Союзу. Досвід вступу Польщі»
реалізується за спільної підтримки гранту Фундації «Відкрите суспільство»
та Міжнародного фонду «Відродження», Україна.*

WEI

IER

UKRAINIAN PATH TO
EUROPEAN UNION.
THE POLISH EXPERIENCE

Зміст

Вступ	4
Резюме	5
1. Характеристика польського сектора виробництва деревини	6
2. Характеристика сектору виробництва деревини в Україні	8
3. Нормативно-правові	15
та організаційні засади сектору в європейському праві	15
4. Вплив європейського регулювання та практики на сектор виробництва деревини в Польщі	19
5. Нормативно-правові засади розвитку сектору виробництва деревини в Україні	22
6. Вплив європейського регулювання та практики на деревообробні галузі в Україні	24
7. Проблеми приведення сектору деревообробного виробництва України у відповідність до стандартів ЄС	25
8. Досвід польських компаній, пов'язаний з вступом та членством в ЄС, корисний для України та українських підприємців	26
9. Перспективи співпраці польських та українських компаній у секторі виробництва деревини на європейському ринку	28
10. Зміцнення зв'язків між деревообробною промисловістю Польщі та України на європейському ринку	30
11. Рекомендації для України та українських компаній, пов'язані з вступом до ЄС	31

Вступ

Повномасштабне російське вторгнення в лютому 2022 року прискорило зусилля України щодо вступу до Європейського Союзу. Угода про асоціацію, яка набула чинності у 2014 році, за винятком Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), прийнятої у 2016 році, лягла в основу підготовки України до вступу до ЄС. У червні 2022 року Україна отримала статус кандидата. У грудні 2023 року лідери ЄС ухвалили рішення розпочати переговори про вступ. Враховуючи намір України приєднатися до Європейського Союзу, хотілося б розглянути досвід Польщі та польських підприємців у практичній реалізації цього членства. Правила Європейського Союзу для нових членів – це і виклик, і можливість. Ми вважаємо, що досвід Польщі буде дуже цінним для України через історичну, соціальну та культурну близькість двох країн. Потенціал польської економіки, польський досвід економічних перетворень, будівництво сучасної комунікаційної, енергетичної та логістичної інфраструктури, безсумнівно, є додатковими активами, в тому числі в контексті підтримки імплементації нормативно-правових актів ЄС в Україні. Окремим питанням є оцінка поточної економічної інтеграції України з ринком Польщі та ЄС, а також очікуваних наслідків після вступу до ЄС України для обох країн. Ми обговоримо можливості та виклики для співпраці та конкуренції, що підготує партнерів до набагато тісніших економічних зв'язків найближчим часом.

Доповідь підготовлена в рамках проєкту «Український шлях до Європейського Союзу. Польський досвід», що виконується спільно Варшавським інститутом підприємництва (Польща) та Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (Україна).

Ключовим елементом проєкту є експертні семінари та секторальні звіти. Ми хочемо зосередитися на чутливих секторах економіки,

які, з одного боку, можуть створювати значні виклики як потенційні сфери конкуренції та суперечок між польськими та українськими підприємцями, а з іншого боку, обговорити ті сфери, які можуть стати місцем співпраці та взаємодоповнюваності між економіками:

- енергетика;
- продовольство та сільське господарство;
- автомобільні перевезення;
- фармацевтика;
- будівництво та будівельні матеріали;
- деревообробна та меблева промисловість.

Кожен секторальний звіт складається з двох частин. У першому йдеться про польський погляд на відповідний сектор економіки, вплив європейських регуляторів на трансформацію сектору та рекомендації для української сторони. Друга частина присвячена поточному стану сектору в Україні, викликам, пов'язаним з євроінтеграцією, та перспективам співпраці між компаніями обох країн.

Ми глибоко переконані, що наші доповіді та проєкт в цілому стануть важливим голосом у дискурсі про інтеграцію України до Європейського Союзу, нададуть потрібні знання та допоможуть подолати взаємні конфлікти та непорозуміння. Ми хочемо переконати всіх, що підприємці обох країн можуть і повинні працювати разом для розбудови економічної міці наших країн на основі економічної свободи.

Резюме

Цей спільний звіт про сектор виробництва деревини та польсько-українську співпрацю досліджує структурні характеристики, виклики та можливості деревообробної промисловості Польщі та України, наголошуючи на спільних рисах та розбіжностях. У звіті також окреслено рекомендації щодо поглиблення співпраці між двома країнами в рамках інтеграції України до Європейського Союзу.

Звіт відзначає добре розвинену деревообробну промисловість Польщі, яка відіграє життєво важливу роль на європейському ринку, посідаючи третє місце за виробництвом деревини та маючи високі експортні показники, особливо в секторах меблів та виробів з деревини. Галузь виграє від розвиненої законодавчої бази, чіткої відповідності нормам ЄС та ефективної системи сертифікації, що робить Польщу значним гравцем на ринку деревини ЄС. Водночас деревообробний сектор України стикається з проблемами через відносно низький лісовий покрив порівняно з країнами ЄС, а також значні збої, спричинені війною, що триває. Попри значні ресурси деревини, виробництво лісу-кругляка в Україні скоротилося, а деревообробний сектор знаходиться в процесі приведення у відповідність до стандартів ЄС, особливо з погляду управління лісовим господарством та сертифікації сталого розвитку.

У той час як Польща вже глибоко інтегрована в правове та екологічне поле ЄС, Україна все ще працює над приведенням своєї політики та регулювання у відповідність до норм ЄС. Український уряд запровадив реформи, в тому числі розробив законопроект про ринок деревини, спрямований на створення більш прозорої та сталої деревообробної галузі. Однак Україна стикається зі значними перешкодами у створенні централізованої системи відстеження деревини та відповідності стандартам сертифікації ЄС. З погляду експорту, Польща має стабільний і диверсифікований ринок

з сильною присутністю в торгівлі ЄС. З іншого боку, експорт України, зокрема пиломатеріалів та меблів, стикається з перебоями через логістичні проблеми через тривалу війну, хоча ЄС залишається ключовим ринком.

У звіті наголошується на важливості польсько-української співпраці. Оскільки Польща має зрілий сектор деревообробної промисловості, який добре інтегрований в ЄС, вона може запропонувати Україні цінний досвід з погляду адаптації до норм ЄС, модернізації виробничих процесів та забезпечення сталого управління лісовим господарством. Співпраця в галузі технологічного обміну, спільного виробництва та транскордонних інвестицій допоможе обома країнам підвищити свою конкурентоспроможність на європейському ринку. Крім того, інституційна підтримка в обох країнах має вирішальне значення для забезпечення відповідності стандартам ЄС, зокрема в управлінні лісовим господарством та сертифікації деревини. Зміцнення логістичної інфраструктури та диверсифікація ринків також матимуть ключове значення для підвищення конкурентоспроможності.

Підсумовуючи, хоча існують очевидні відмінності у розвитку секторів деревини в Польщі та Україні, спільний підхід транскордонного співробітництва, обміну знаннями та взаємної підтримки в узгодженні нормативно-правових актів надає обома країнам значний потенціал для покращення своїх позицій на європейському та світовому ринках деревини. Використовуючи досвід Польщі та невикористаний потенціал України, обидві країни можуть посилити свою конкурентоспроможність, забезпечуючи стійке зростання та інтеграцію до ринку ЄС.

1. Характеристика польського сектора виробництва деревини

Сектор виробництва деревини Польщі відіграє життєво важливу роль у промисловій переробці країни, генеруючи понад 2% від загальної вартості виробництва. У Польщі налічується понад 20 000 компаній, пов'язаних з деревиною, переважно невеликих підприємств, в яких працює до дев'яти осіб. Приблизно 40% середніх і великих компаній мають іноземний капітал, що на 10 процентних пунктів нижче, ніж в середньому по всій переробній промисловості в Польщі.

Польща – один із найбільших виробників у секторі деревини в Європі, посідає третє місце за вартістю виробництва (дані 2022 року). Польща має 10% частку в експорті деревообробної продукції ЄС, поступаючись лише Німеччині, і є другим за величиною роботодавцем у промисловості ЄС. Хоча на експорт припадає близько 37% доходів галузі (дані за 2023 рік),

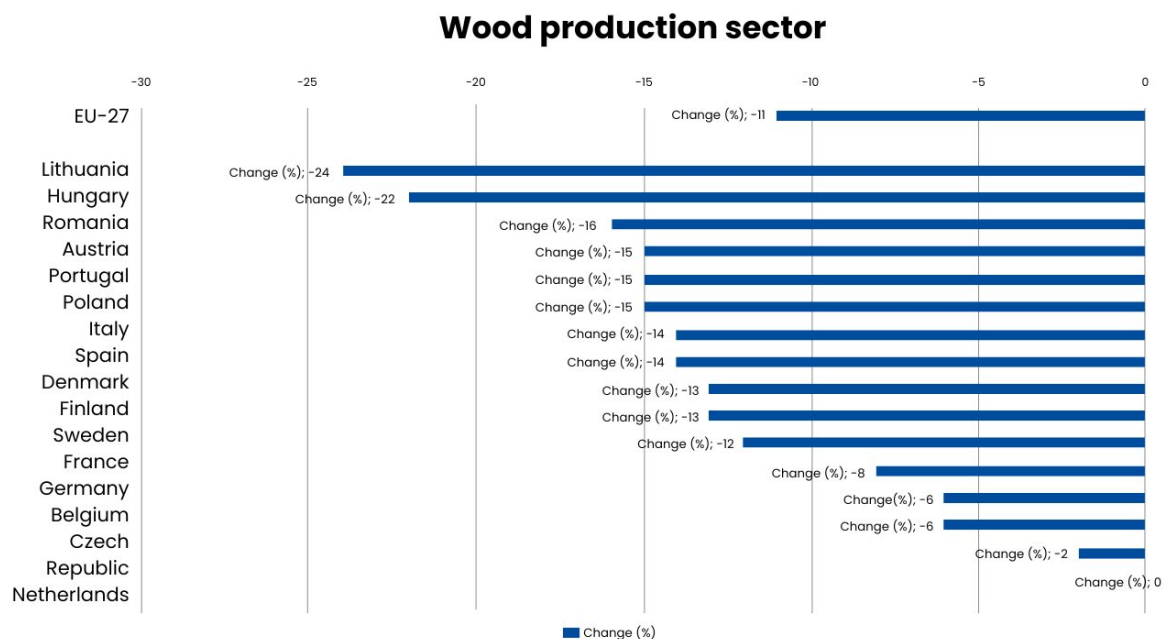
його значення для розвитку сектору неухильно зростає.

Деревообробна промисловість Польщі поділяється на кілька сегментів, найбільшими з яких є:

- **Деревні плити**, на які припадає 34% виробничої вартості (2023 р.),
- **Вироби дерев'яного будівництва**, такі як столярні вироби, на які припадає 24% від загального обсягу виробництва.

Як частина лісозаготівельної галузі, меблева промисловість є однією з найсильніших промислових спеціалізацій Польщі. Країна є найбільшим експортером меблів в ЄС, на частку якого припадає 19% експорту Співтовариства (2023 рік). Польща також домінує за кількістю компаній та зайнятістю в цьому секторі, маючи у 2023 році 19% та 22% від загального обсягу ЄС відповідно. У галузі налічується близько

Рисунок 1. Зміни обсягів продажів пиломатеріалів у 2023 році порівняно з 2022 роком

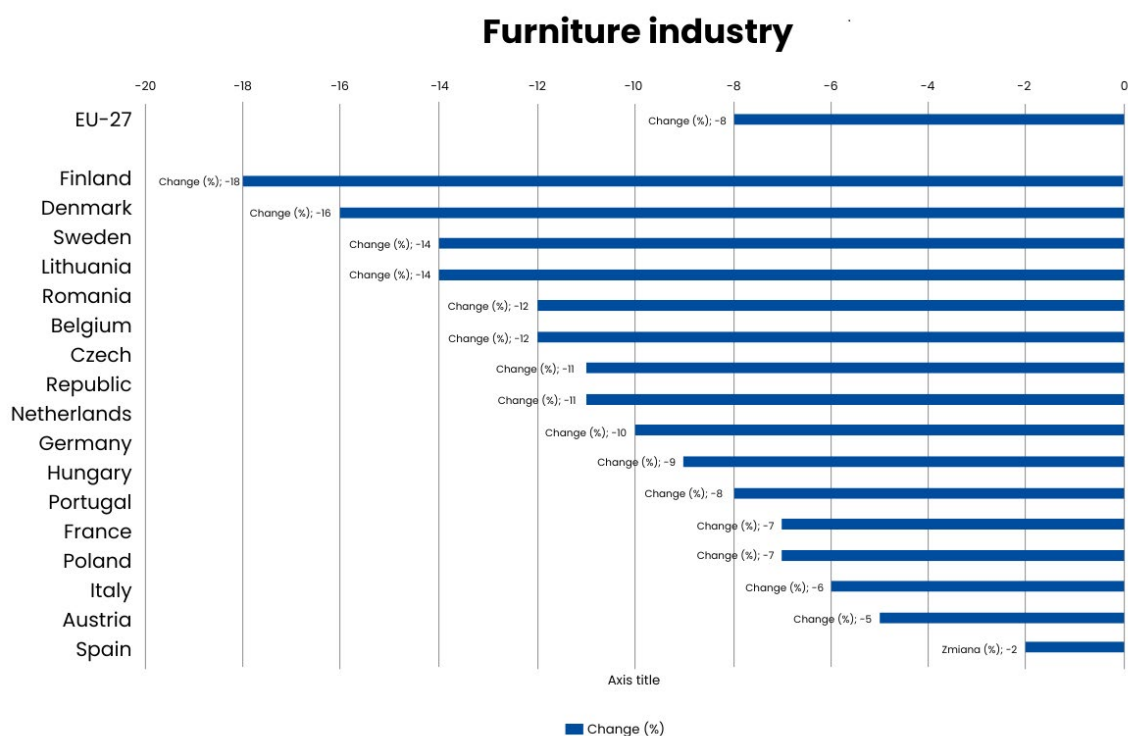

25 000 гравців, серед яких понад 650 середніх і великих компаній.

Виробництво меблів генерує близько 3% вартості обробної промисловості Польщі. На експорт припадає 2/3 виторгу галузі, а компанії з польським капіталом відіграють головну роль, генеруючи 66% виторгу сектору.

Меблі для сидіння є найбільшою категорією серед виготовлених меблів, на яку припадає 45% від загального обсягу продажів у 2022 році. Господарські меблі, такі як меблі для вітальень, спальень, ванних кімнат і саду, також є важливим сегментом, на який припадає 40% вартості галузі.

Рисунок 2. Зміни в обсязі продажів меблів у 2023 році порівняно з 2022 роком

2. Характеристика сектору виробництва деревини в Україні

Деревообробний сектор України є життєво важливим чинником економічного розвитку країни. Активізація внутрішнього перероблення та розширення виробництва з доданою вартістю у сфері меблів та виробів з дерева могли б посилити позиції України на світових ринках. Однак сектор зіткнеться з проблемами через вимоги інтеграції до ЄС, які можуть запровадити суворіші правила та стандарти сталого розвитку, що потенційно вплине на конкурентоспроможність¹.

За даними Державного лісового кадастру, загальна площа лісового фонду України становить 10,4 млн га, з них 9,6 млн га вкрито лісовою рослинністю². Площа лісів України, яка займає 16% її суші, значно нижча, ніж у середньому по ЄС – 39%. Це ставить Україну серед країн

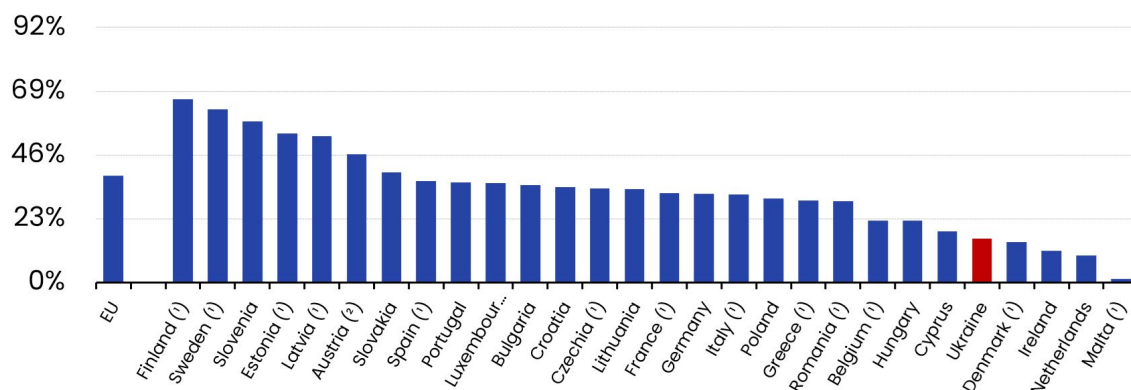
з найменш лісистими землями в Європі, попереду лише Данії (15%), Ірландії (12%), Нідерландів (10%) та Мальти (1%). На противагу цьому, країни ЄС з високим рівнем лісистості, такі як Фінляндія (66%), Швеція (63%) та Словенія (58%), мають більш ніж утричі більшу лісистість, ніж Україна. У Польщі рівень лісівництва вдвічі вищий (30%).

Повномасштабна війна серйозно вплинула на лісовий фонд України. Підраховано, що майже 3 млн гектарів лісу постраждали внаслідок бойових дій. Із загальної кількості 10,4 млн га лісів, 0,5 млн га розташовані на окупованих територіях, 1,9 млн га перебувають у зонах активних конфліктів, а ще 2,4 млн гектарів потребують відновлення, при цьому деякі ділянки залишаються недоступними через ризик

1 Розділ, присвячений Україні, частково базується на дискусії «Європейська деревина – майбутнє української та польської деревообробної промисловості в умовах спільного ринку». (<https://www.youtube.com/watch?v=4L8Qsk2AcmE>)

2 Див <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>

Рисунок 3. Площа лісів в Україні та ЄС у 2022 році

Джерело: Євростат, FSC

Довідково: Для деяких країн дані є приблизними або попередніми.

підриву на мінах³. За даними RDNA4 (Четверта швидка оцінка шкоди та потреб), загальна вартість збитків, завданих лісовому сектору, оцінюється в 1,75 млрд дол. США⁴.

Розподіл лісів по всій країні нерівномірний. Наприклад, у Запорізькій області лісистість становить лише 3,7%, а в Закарпатській області – 51,4%. Недостатня лісистість України визнана одним із ключових питань Урядової стратегії управління лісовими ресурсами України до 2035 року, прийнятої у грудні 2021 року. Стратегія має на меті збільшити лісистість щонайменше до 18%.

Попри відносно низьку лісистість, Україна входить до числа провідних країн Європи за лісовими ресурсами, посідаючи дев'яте місце за загальною площею лісів і шосте за запа-

сами деревини⁵. Абсолютна чисельність лісів України є достатньою для активного розвитку лісозаготівельної, деревообробної, меблевої промисловості.

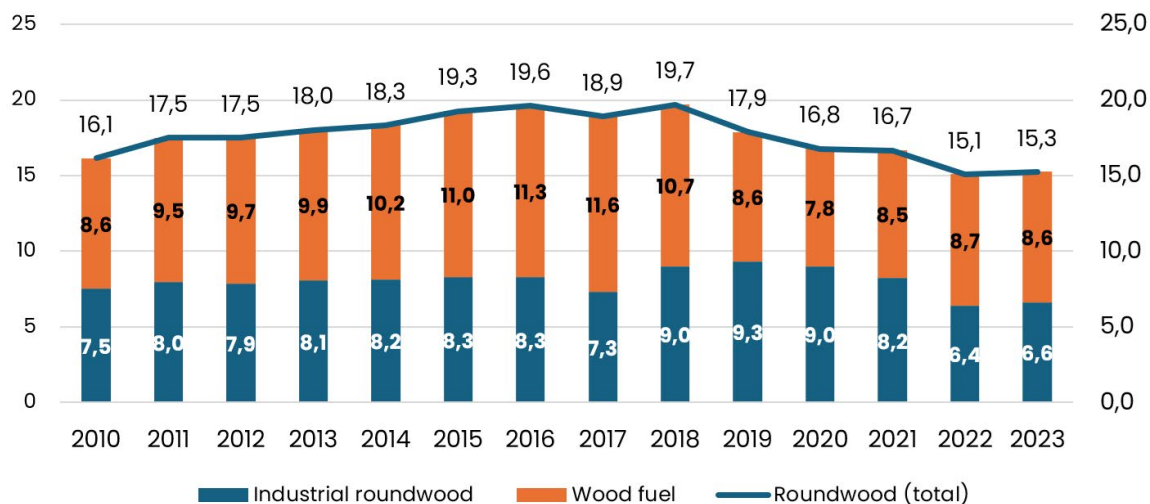
Загальний обсяг виробництва круглого лісу, який включає промисловий круглий ліс і деревне паливо, зазнавав коливань протягом багатьох років. З 2010 по 2015 рік виробництво поступово зростало, досягнувши піка у 2016–2019 роках, коли загальний обсяг виробництва коливався від 18,9 до 19,7 млн м³. Це збіглося із запровадженням в Україні у 2015 році заборони на експорт необробленої промислової деревини. Однак після 2019 року спостерігався помітний спад виробництва: загальні обсяги лісу-кругляку після початку повномасштабної війни впали до 15,1 млн м³ у 2022 році та 15,3 млн м³ у 2023 році.

3 План розвитку України, с.293, <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/>.

4 Див <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022025114040022>

5 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>

Рисунок 4. Виробництво круглого лісу в Україні

Джерело: Держстат

Довідково: Починаючи з 2022 року, дані не включають тимчасово окуповані Російською Федерацією території та частину територій, на яких ведуться/велися бойові дії. Дані можуть бути скориговані за 2021 – 2023 роки.

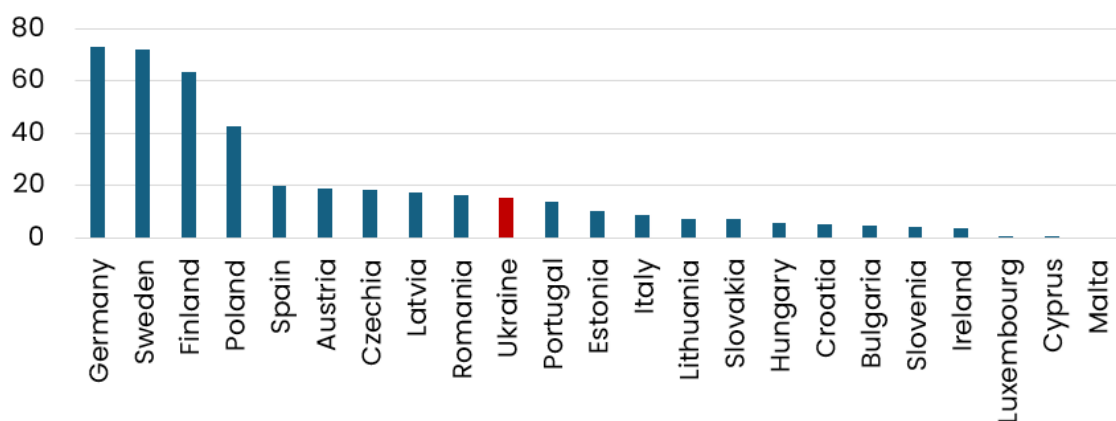
У 2023 році в лісозаготівлях в Україні переважали хвойні породи (58,3%), насамперед сосна (7,7 млн м³) та ялина (1,4 млн м³). Листяні породи становили 29,6%, а найбільше заготовляли дуб (1,9 млн м³) та бук (0,8 млн м³). Хвойні породи становили 11,8%, ключовими породами є береза, вільха та осика. Дані відображають сильну залежність від сосни та дуба, які залишаються важливими для деревообробної та меблевої промисловості, тоді як частка інших порід залишається обмеженою. Для порівняння, виробництво круглого лісу в ЄС в основному складається з хвойних порід дерев. У 2022 році хвойні дерева становили 69% від загального обсягу круглого лісу, зібраного в лісах країн-членів ЄС, що відображає їхню панівну роль у секторі.

Обсяги виробництва круглого лісу в Україні залишаються значно нижчими, ніж у провідних європейських виробників, таких як Німеччина (73,1 млн м³), Швеція (72,2 млн м³) та Фінляндія (63,5 млн м³). Однак, хоча ці країни значно менші, Україна випереджає багато інших країн, наприклад, Португалію (13,7 млн м³) та Естонію (10,4 млн м³). У Польщі виробництво круглого лісу майже втричі вище (42,8

млн м³). Виробництво в Україні залишається значно нижчим, що може свідчити про відмінності в управлінні лісовим господарством, рівні інвестицій та ефективності збирання. Відносно помірні обсяги виробництва свідчать про те, що Україна має невикористаний потенціал у своєму лісовому секторі. Посилення практик ведення лісового господарства, удосконалення технологій заготівлі та приведення у відповідність до європейських екологічних та економічних стандартів могло б посилити роль України на регіональному ринку.

Лісове господарство та пов'язана з ним деревообробна промисловість відіграють помітну роль в економіці України, охоплюючи лісове господарство та лісозаготівлю (NACE 2), деревообробну промисловість (NACE 16) та виробництво меблів (NACE 31). Найбільшим серед них є виробництво деревини та виробів з неї: 2 849 підприємств (0,9% від загальної кількості суб'єктів господарювання), на яких працює 38 931 особа (0,8% від загальної зайнятості), а товарообіг становить 74,5 млрд грн (0,6% від загального обороту). Сектор меблевого виробництва налічує 1 231 підприємство (0,4%), що забезпечує 29 309 робочих місць (0,6%)

Рисунок 5. Виробництво круглого лісу в ЄС та Україні у 2023 році

Джерело: Держстат

Примітка: Для деяких країн дані є приблизними або попередніми. Дати для деяких країн невідомі.

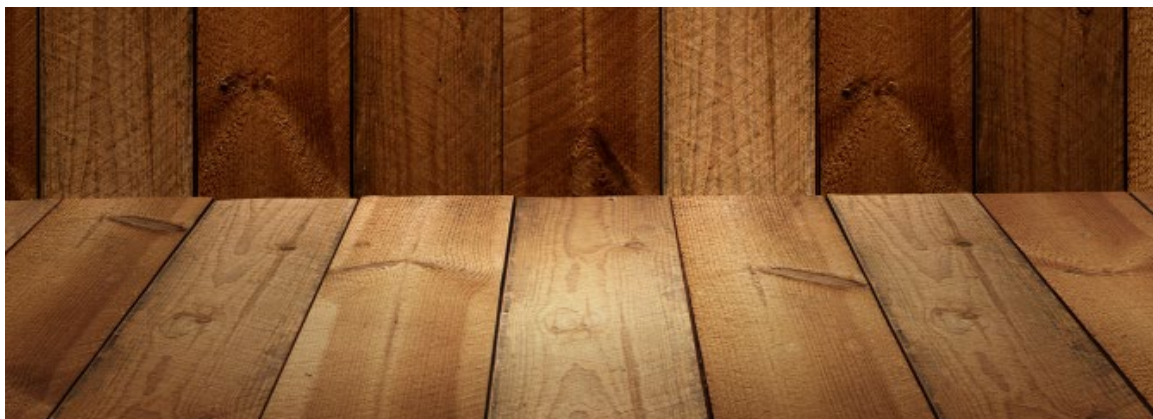
та 38,4 млрд грн (0,3%) обороту. Водночас у секторі лісового господарства та лісозаготівлі найменше підприємств (575, або 0,2% від загальної зайнятості), але в ньому працює найбільше працівників (39 976 осіб, або 0,8% від загальної зайнятості) та генерується 28,3 млрд грн (0,2%) обороту. За валовою доданою вартістю (ВДВ) лідирує деревообробна промисловість – 22,5 млрд грн (0,5%), лісове господарство та лісозаготівля (17,4 млрд грн, 0,4%) та меблеве виробництво (11,9 млрд грн, 0,3%).

Загалом на ці сектори припадає 1,5% усіх підприємств, 2,1% зайнятості на підприємствах, 1% товарообігу та 1,2% загального ВДВ України. Ці цифри підкреслюють економічну значущість ланцюжка створення вартості в лісовому господарстві в Україні, при цьому виробництво деревини має найбільший фінансовий вплив, тоді як лісове господарство та лісозаготівля залишаються ключовим джерелом зайнятості та ресурсного забезпечення.

Таблиця 1. Основні показники лісового господарства та галузей, пов'язаних з деревиною (дані по підприємствах) у 2023 році

Показник	Лісове господарство та лісозаготівля (код NACE 2)	Виробництво деревини та виробів з них (код NACE 16)	Виробництво меблів (код NACE 31)
Кількість суб'єктів	575	2,849	1,231
%	0,2%	0,9%	0,4%
Зайнятості	39,976	38,931	29,309
%	0,8%	0,8%	0,6%
Товарообіг (млрд грн)	28,3	74,5	38,4
%	0,2%	0,6%	0,3%
ВДВ (млрд грн)	17,4	22,5	11,9
%	0,4%	0,5%	0,3%

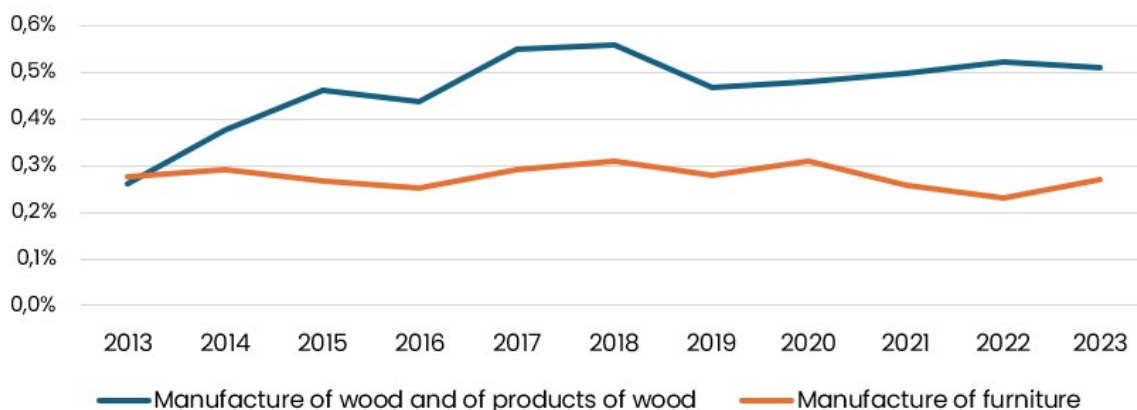
Джерело: Держстат

У 2024 році експорт деревини з України приніс значний дохід: лідирує виробництво пиломатеріалів – 401 млн дол. США, що робить її найбільшою категорією в експорті деревини країни (див. Рис. 6). Листи шпону посіли друге

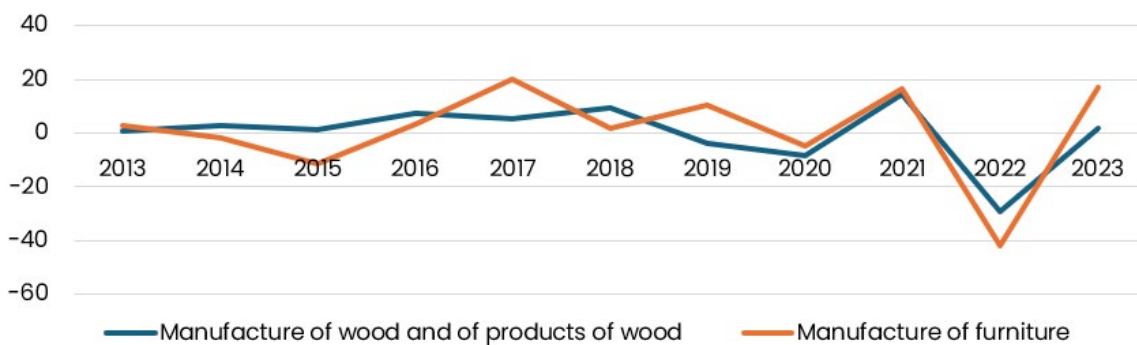
місце з сумою 218,7 млн дол., що свідчить про високий попит на оброблені деревні матеріали. Іншими основними категоріями експорту були будівельні столярні та столярні вироби (155 млн дол.), паливна деревина (131,2 млн дол.)

Рисунок 6. Частка деревообробної та меблевої промисловості у валовій доданій вартості в Україні, 2013 – 2023 рр.

Джерело: Держстат

Рисунок 7. Індекси промислового виробництва в Україні

Джерело: Держстат

та фанера (125,4 млн дол.). Загалом код HS 44 (який включає деревину та вироби з неї) приніс Україні 1,5 млрд дол. експортного виторгу. Окрім виробів з дерева, Україна експортувала меблів на суму 909 млн дол., зі значною часткою матеріалів на основі деревини. Як наслідок, експорт деревообробної промисловості

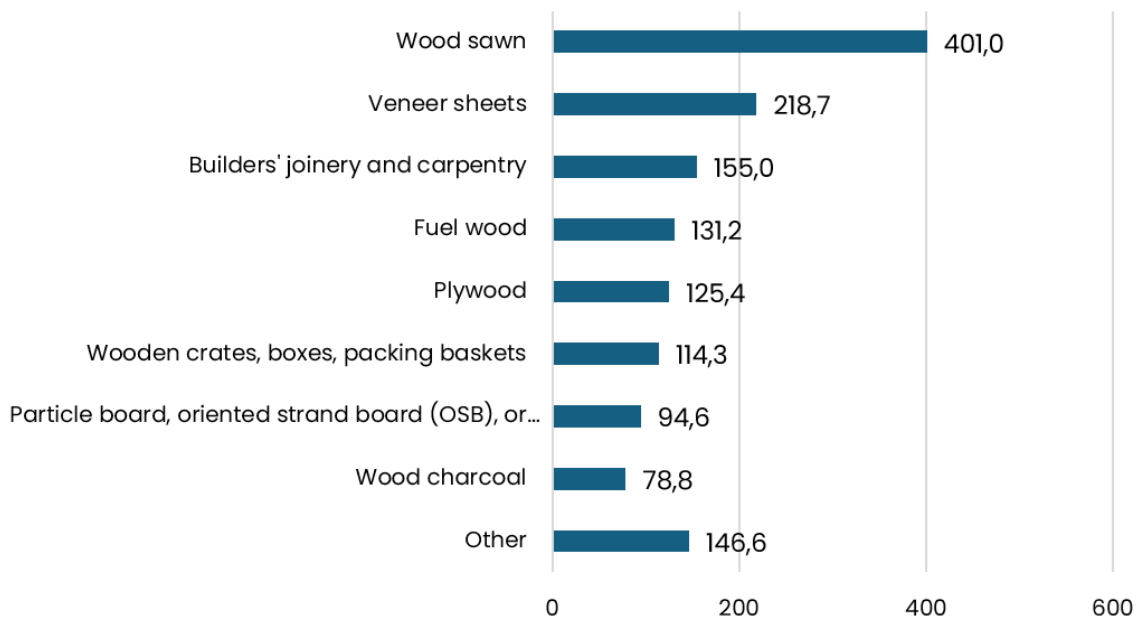
(включаючи вироби з деревини та меблі) склав 5,7% від загального обсягу експорту України.

Структура експорту деревини з України відображає постачання низькооброблених матеріалів (пиляна деревина) та дедалі більшу частку продукції з переробленої деревини,

що підкреслює можливості для подальшого виробництва з доданою вартістю, розширення ринку та посилення інтеграції з європейськими та світовими торговельними мережами. Туреччина є основним споживачем української пиломатеріалів, на яку припадає 19,1% укра-

їнського експорту (див. Рис. 9). При цьому вісім країн у першій десятці споживачів належать до Європейського Союзу. ЄС є основним ринком збуту української пиломатеріалів. З огляду на морську блокаду, ЄС залишається найбільш логістично зручним ринком.

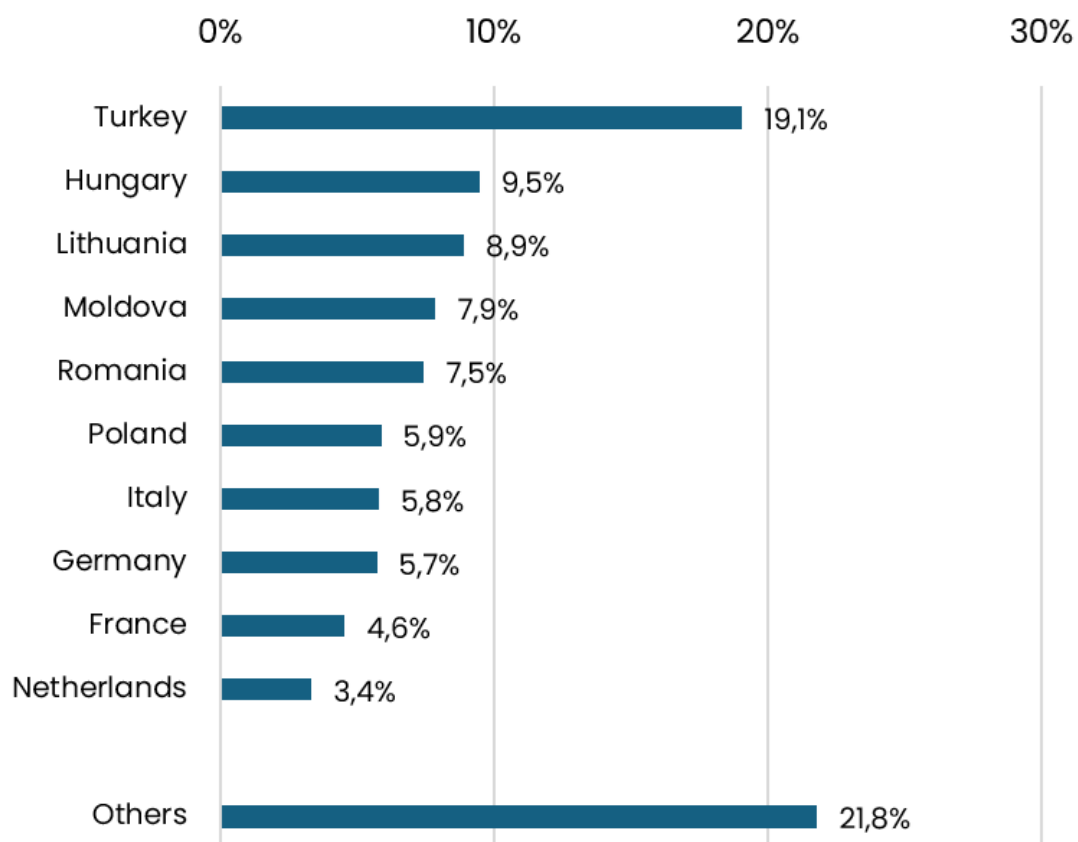
Рисунок 8. Експорт виробів з деревини у 2024 році, млн доларів США (код HS 44)

Джерело: Держстат

Рисунок 9. Найбільші напрямки експорту пиломатеріалів

Джерело: Держстат

3. Нормативно-правові та організаційні засади сектору в європейському праві

Нормативно-правова база для управління деревиною в Європейському Союзі

Відповідно до статті 38(1) Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), сільськогосподарська продукція включає сільськогосподарські культури, худобу та продукти рибальства, а також їх первинні перероблені форми. Детальний перелік продуктів у Додатку I до ДФЄС містить, серед іншого, «живі дерева та інші рослини». Однак деревина як сировина в цей перелік не входить, тому її не відносять до сільськогосподарських продуктів. Як наслідок, Спільна сільськогосподарська політика ЄС не охоплює безпосередньо ринок деревини. Це упущення сповільнило розвиток правил лісового господарства ЄС. Однак, відповідно до статті 43 Договору про функціонування Європейського Союзу, можливе встановлення нормативних актів, що охоплюють деревину, якщо це виявиться необхідним для регулювання ринків продукції Додатка I.

Компетенція Європейського Союзу

Управління деревиною, що розуміється як маркетинг деревини, є виключною компетенцією ЄС в рамках стандартної комерційної політики. На противагу цьому, пов'язана з промисловістю деревообробка є однією зі сфер, де ЄС може здійснювати діяльність, яка підтримує, координує або доповнює ініціативи держав-членів. Хоча лісове господарство не підпадає під виключну компетенцію ЄС, дії в цій сфері можуть здійснюватися в рамках спільної компетенції. Союз може регулювати маркетинг деревини, якщо це стосується інших сфер стандартної політики, таких як охорона навколишнього середовища або функціонування внутрішнього ринку.

Стандартна торгівельна політика Європейського Союзу (ЄС) є одним із ключових елементів

його зовнішньої дії. Його правова база викладена в частині п'ятій Договору про функціонування Європейського Союзу, зокрема в статтях 205-207. Відповідно до статті 207(1) ДФЄС, політика охоплює торгівлю з третіми країнами, а її основна мета полягає у формуванні торгівельних відносин відповідно до загальної зовнішньої політики ЄС. Правові акти Європейського Союзу підпадають під сферу спільної торгівельної політики, що стосується міжнародної торгівлі, і безпосередньо впливають на неї. Згідно зі статтею 216 ДФЄС, Союз може укласти міжнародні угоди, якщо це необхідно для досягнення цілей договору, виконання юридично обов'язкових актів Союзу або зачіпає стандартні правила або сферу їх застосування. У таких випадках компетенція Союзу є виключною, тобто держави-члени не можуть діяти самостійно в цих сферах.

ЄС може вводити такі заходи, як заборона на експорт або імпорт, і формувати умови двосторонньої торгівлі.

Можна виділити два основних типи інструментів: інструменти імпортової політики (тарифи, гарантії проти демпінгової практики та ліміти імпорту) та інструменти експортної політики (експортні субсидії, гарантії на випадок загроз стабільності внутрішніх ринків).

Одним із поточних викликів торгівельної політики ЄС є можливість запровадження експортних обмежень на деревину через дефіцит товарів. Запровадження таких обмежень вимагатиме кваліфікації дефіциту деревини як «... винятковий розвиток ринку». Таке рішення має ґрунтуватися на глибокому економічному аналізі, вказуючи:

- вплив дефіциту деревини на деревообробну промисловість та інші сектори економіки,

- зростання цін на продукцію та його наслідки для споживачів,
- загрози стабільності ринку праці та конкурентоспроможності компаній ЄС.

Європейська комісія прийняла нову Стратегію ЄС у сфері лісового господарства до 2030 року, яка є частиною Європейського зеленого курсу, який ґрунтується на Стратегії ЄС з біорізноманіття до 2030 року. Стратегія покликана сприяти реалізації пакета заходів, запропонованих для скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55 відсотків до 2030 року та досягнення кліматичної нейтральності в ЄС у 2050 році. Ліси мають важливе значення у боротьбі зі зміною клімату та втратою біорізноманіття.

Вони функціонують як поглиначі вуглецю та допомагають пом'якшити наслідки зміни клімату, наприклад, охолоджуючи міста, захищаючи від сильних повеней та зменшуючи вплив посухи. Лісова стратегія визначає бачення та конкретні дії для збільшення кількості та якості лісів ЄС та посилення їх захисту, відновлення та стійкості. Стратегія зобов'язує суворо захищати первинні та старовікові ліси, відновлювати деградовані ліси та забезпечувати їх стале управління таким чином, щоб зберегти основні екосистемні послуги, які пропонують ліси та від яких залежить сус-

пільство. Стратегія пропагує найбільш сприятливі для клімату та біорізноманіття практики управління лісами, наголошує на необхідності утримання деревної біомаси в межах сталого розвитку та заохочує економне використання деревини за принципом каскадного використання. Стратегія також передбачає розробку схем оплати для власників та керівників лісів для надання альтернативних екосистемних послуг, таких як збереження частин лісів у цілості. Нова Спільна сільськогосподарська політика (САП) забезпечить більш цілеспрямовану підтримку лісівників та сталий розвиток лісів. Нова структура управління лісами створить більш інклюзивний простір, де держави-члени, власники та менеджери лісів, промисловість, наукові кола та громадянське суспільство можуть обговорювати майбутнє лісів ЄС та планувати збереження їхніх цінних активів для майбутніх поколінь.

Крім того, у Лісовій стратегії було оголошено про законодавчу пропозицію щодо посилення моніторингу, звітності та збору даних про ліси ЄС. Гармонізований збір даних на рівні ЄС та стратегічне планування на рівні держав-членів забезпечать комплексну картину статусу, еволюції та прогнозованого майбутнього розвитку лісів ЄС. Це важливо для забезпечення того, щоб ліси могли виконувати численні функції, пов'язані з кліматом, біоріз-

номаніттям та економікою. Стратегія супроводжується планом дій з висадки трьох мільярдів додаткових дерев по всій Європі до 2030 року з повною повагою до екологічних принципів — правильне дерево в правильному місці та з належною метою.

Наступний план дій ЄС FLEGT захищає тропічні ліси від руйнівних наслідків незаконної вирубки, відповідно до Лісової стратегії ЄС до 2030 року. Ліси також мають вирішальне значення для світової економіки, забезпечуючи необроблену деревину, папір і будівельні матеріали на мільярди доларів. FLEGT застосовує правові заходи в ЄС та країнах-виробниках деревини для боротьби з незаконними рубками. ЄС прийняв постанову, яка забороняє компаніям ввозити нелегальну продукцію з деревини на ринок ЄС. За допомогою FLEGT країни-експортери деревини розробляють системи перевірки законності своєї продукції з деревини. Компанії ЄС та торгівля всередині ЄС становили близько 35% цієї світової торгівлі. FLEGT вирівнює правила гри в торгівлі деревиною та збільшує доступ до ринку для законослухняних компаній шляхом ліквідації незаконної деревини. 80% експорту тропічної деревини до ЄС припадає на країни FLEGT.

Важливу роль у законодавстві Європейського Союзу відіграє EUDR (Регламент Європейського Союзу про вирубку лісів), який набув чинності у червні 2023 року.

Він вводить нові обов'язки для керівників лісового господарства та багатьох компаній деревообробної, паперової та меблевої промисловості. Сертифікація FSC — це інструмент, який може допомогти відповідати цим вимогам. Мета EUDR збігається з місією FSC — зупинити вирубку та деградацію лісів у всьому світі. Організація FSC створила набір спеціальних інструментів та рішень, які допомагають відповідати вимогам EUDR. Згідно з цим регулюванням, компанії, які розміщують продукцію на ринку ЄС, повинні забезпечити, щоб вона не походила з вирубаних земель після 31 грудня 2020 року. Це охоплює цілий ряд товарів, включаючи скотарство,

какао та кавові культури, пальмову олію, сою, деревину, гуму та друкований папір. Компанії можуть плавно пристосовуватися до вимог без негативного впливу на комерційну діяльність, забезпечуючи при цьому досягнення екологічних цілей, закріплених в EUDR. Компанії повинні впроваджувати нові процедури, такі як ідентифікація походження продукції, перевірка відповідності сировини; аналіз ризиків, оцінка того, чи існує ризик, що продукція була вироблена в районах, що постраждали від вирубки лісів; документація та звітність, підготовка детальних даних для підтвердження відповідності. У рамках EUDR Європейський парламент також ухвалив поправки до класифікації ризику вирубки лісів для окремих країн. Тепер країни будуть класифікуватися як: країни з низьким рівнем ризику, країни зі стандартним ризиком і країни з високим ризиком. Також була додана нова категорія: країни «без ризику», що характеризуються стабільним лісовим покривом або таким, що зростає. Для цих країн вимоги будуть набагато менш жорсткими.

Водночас у рамках Стратегічного плану на 2023-2027 роки надаватиметься підтримка створення та підтримки систем агролісівництва. Це новий вид підтримки, який раніше не впроваджувався в Польщі в рамках САП. У цих системах використовуються сільськогосподарські угіддя, де дерева або чагарники інтегровані з культурами на тій же території (рілля). Це багатофункціональне землекористування, яке має як екологічні та кліматичні переваги, так і позитивно впливає на якість врожаю. Деревина захищають посіви від вітру, зменшуючи видування частинок ґрунту і випаровування води з ґрунту, покращуючи водний баланс. Агролісомеліоративні системи, в яких дерева і чагарники входять до складу пасовища, захищають тварин від несприятливих погодних умов, підвищуючи їх добробут.

Ще одним елементом політики Європейського Союзу є Директива 2023/2413 про заохочення виробництва енергії з відновлюваних джерел, широко відома як RED III, запроваджена 9 листопада 2023 року. Документ вносить зміни

до Директиви (ЄС) 2018/2001, Регламенту (ЄС) 2018/1999 та Директиви 98/70/ЄС, а також скасовує Директиву Ради (ЄС) 2015/652. Документ встановлює цілі для всіх секторів економіки, таких як транспорт і будівництво, прямо та опосередковано щодо деревообробної промисловості. Намір полягає в тому, щоб виконати положення пакета ЄС Fit for 55, тобто досягти скорочення викидів парникових газів у Європейському Союзі на 55% до 2030 року порівняно з викидами, зафіксованими у 1990 році. Це має стати важливою віхою у досягненні найважливішої мети Європейського зеленого курсу: кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року. Головна мета нового законодавства – збільшити частку «зеленої» енергетики в енергетичному балансі Європи до 42,5% до 2030 року, підвищити цей показник до 45%. Що стосується транспорту, нові правила дозволяють державам-членам вибирати між обов'язковою метою скорочення викидів парникових газів на 14,5% внаслідок використання відновлюваних джерел енер-

гії до 2030 року шляхом збільшення частки біопалива та небіологічних відновлюваних видів палива (RFNBO) або досягнення частки не менше 29% енергії з відновлюваних джерел у транспортному секторі до кінця десятиліття. Директива RED III також передбачає використання мінімум 5,5% вдосконаленого біопалива та небіологічних відновлюваних видів палива. Планується, що до 2030 року використання відновлюваних джерел енергії щорічно збільшуватиметься на 1,6% у промисловому секторі, тоді як у сфері централізованого теплопостачання планується збільшуватися на 2,1% на рік. В результаті угоди було посилено критерії сталості використання біомаси, особливо лісової, для енергетичних цілей. Ці заходи спрямовані на зниження ризику несталого виробництва біоенергії. Держави-члени забезпечать застосування каскадного принципу, і деревина з найцінніших лісів або що росте на водно-болотних угіддях більше не буде розглядатися як така, що відповідає цілям у сфері відновлюваної енергетики.

4. Вплив європейського регулювання та практики на сектор виробництва деревини в Польщі

Ефективність виготовлення дерев'яних виробів і меблів залежить від якості, ціни і наявності деревної сировини для меблевого виробництва. Наразі як ціни, так і доступність негативно впливають на деревообробну про-

мисловість як у Польщі, так і в усьому світі. Ці зміни, викликані коливаннями світового попиту на деревину з Європи, відображають поведінку ринку.

Рисунок 10. Середньорічні ціни на круглу деревину в Польщі за оголошеннями президента Центрального статистичного управління (GUS)

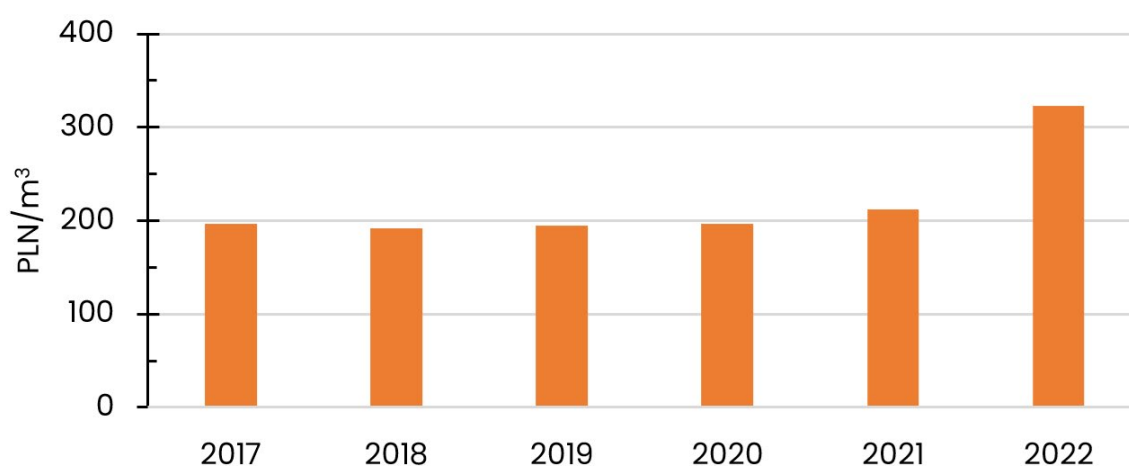
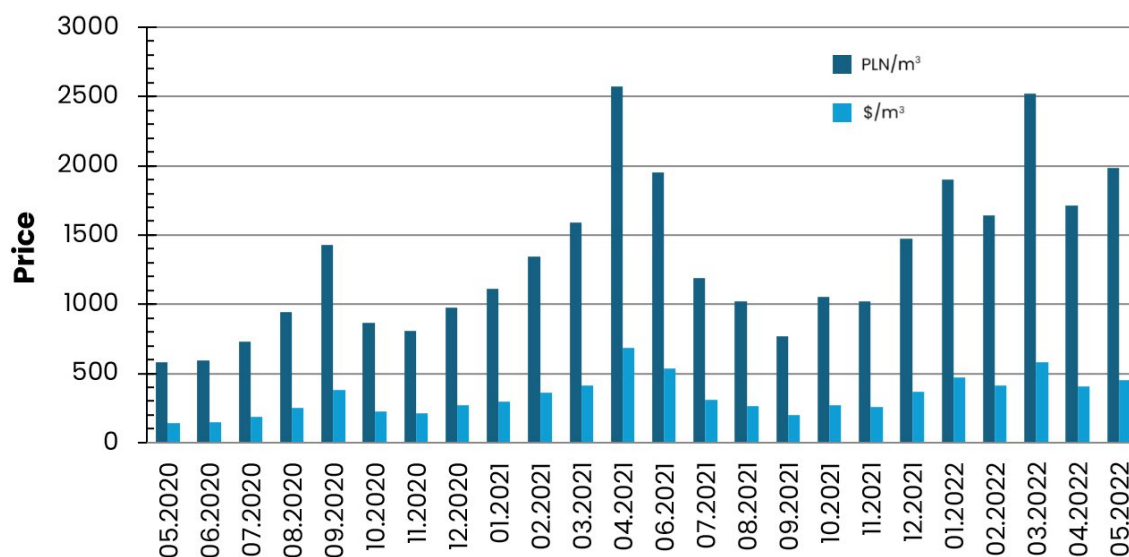

Рисунок 11. Зміна середніх цін на конструкційні пиломатеріали на внутрішньому ринку

Ціновий фактор дестабілізує економічну ситуацію на світовому ринку деревини, впливаючи на компанії, які переробляють як деревину, так і продукцію на її основі.

Деревні ресурси можуть опинитися під загрозою через безгосподарність, тому деревна сировина підлягає сертифікації. Сертифікати FSC та PEFC гарантують, що деревні матеріали надходять із лісів, що відповідають сталому розвитку. Лісова опікунська рада (FSC) була створена в 1993 році. У 1999 році представники офіційних установ з 11 країн створили Пан'європейську лісову сертифікацію (PEFC) – незалежну неурядову організацію, яка захищає деревні ресурси, сприяючи сталому управлінню лісами через сертифікацію. Сертифікація виробів з деревини є стандартом для торгівлі лісовою продукцією. Станом на 31 грудня 2022 року в рамках системи FSC було видано 53 403 сертифікати ланцюга зберігання, що охоплюють 89 країн і регіонів. Тим часом було видано 12 600 сертифікатів ланцюга зберігання PEFC, що охоплюють 78 країн і регіонів. Це означає, що система FSC ширша, ніж система PEFC. Сертифікація висуває високі процедурні вимоги та пов'язана з усвідомленням своєї ролі для виробників виробів з деревини. Численні дослідження підтверджують підвищений інтерес споживачів до продукції, виготовленої з сертифікованої деревини,

що обґрунтовує її бажаність з боку виробників. Вимога сталого розвитку є ще одним фактором, що знижує пропозицію деревини на ринку.

Міжнародні ланцюжки постачання відіграють все більш важливу роль у торгівлі, а здатність виробників відповідати високим стандартам стає ключовою умовою успіху на зовнішніх ринках. Для Польщі, інтегрованої в міжнародний ринок, дотримання європейських стандартів і норм є обов'язковим і дає можливість підвищити конкурентоспроможність і розвивати експорт. Одним з основних інструментів підвищення якості польського сектору деревини є стандарти ISO, які допомагають вітчизняним деревообробним та меблевим компаніям адаптуватися до міжнародних вимог. Удосконалення ISO – це процес, який дозволяє організації досягти стійкого прогресу та пристосуватися до мінливих ринкових умов та потреб клієнтів.

- Підвищення обізнаності виробників про прогрес у підвищенні якості продукції, що випускається
- Адаптація CE-сертифікованої продукції до вимог продуктів ринку Співтовариства
- Розробка детальних типових інструкцій для сектору виробництва меблів та виробів з дерева

Ці заходи дозволяють продуктам мати маркування CE, відкриваючи для них ринок Європейської економічної зони (ЄЕЗ). Знак CE підтверджує відповідність продукту технічним стандартам ЄС, що дозволяє вільну торгівлю на європейських ринках. Важливим елементом розвитку деревообробної та меблевої промисловості є оснащення підприємств знаннями та навичками, необхідними для виконання європейських стандартів. Впровадження інновацій у МСП дозволяє їм підвищити свою конкурентоспроможність шляхом розвитку експортного сектору деревини. Меблевий сектор у Польщі – це сфера, яка потребує виняткової підтримки в окремих регіонах країни. Технологічні інновації, підкріплені нормативною сертифікацією впровадженої продукції в цьому сегменті економіки, дозволили краще використовувати виробничий потенціал деревообробної та меблевої промисловості та збільшити участь у міжнародних ланцюгах постачання. Одним із пріоритетів деревообробної промисловості в Польщі було зміцнення ключових установ, відповідальних за забезпечення якості продукції, включаючи установи тестування та сертифікації. Співпраця з Міжнародною організацією стандартів (ISO) дозволила:

- впровадити належні практики стандартизації,
- модернізувати системи управління стандартами та способи їх оприлюднення.

Це сприяло покращенню діяльності підприємств, що призвело до підвищення якості послуг та визнання польських стандартів на міжнародному рівні.

Гармонізація національних норм з вимогами ЄС гарантує рівні стандарти, які полегшують торгівлю, сертифікацію та випробування деревини та меблевих виробів. Це дозволило виробникам впровадити європейські методи тестування, відкривши шлях для виробів з дерева на ринки ЄС. У глобальній торгівлі роль міжнародних ланцюгів постачання та їх вартість набуває все більшого значення, а здатність виробників відповідати суворим стандартам якості є ключовим фактором успіху на зовнішніх ринках Європейського Союзу. Повна відповідність європейським стандартам і нормам дає можливість для деревообробних компаній підвищити свою конкурентоспроможність.

5. Нормативно-правові засади розвитку сектору виробництва деревини в Україні

Лісовий кодекс України є основним законодавчим актом, що регулює правовідносини у сфері лісового господарства, спрямований на підвищення продуктивності, збереження та сталого використання лісів при задоволенні потреб суспільства в деревині та інших лісових ресурсах. Він визначає правові засади власності та управління лісами, державного управління та контролю за охороною та відновленням лісів, а також організації лісгосподарської діяльності⁶.

Законопроект про ринок деревини (№4197-д) вперше був поданий до парламенту у вересні 2021 року. Він спрямований на створення прозорого та регульованого ринку деревини в Україні. Україна має запровадити електронні аукціони з продажу деревини, забезпечити доступ громадськості до даних про операції з лісоматеріалами, створити єдиний державний орган з управління лісовим господарством. Цей закон є частиною ширших реформ у сфері лісового господарства, спрямованих на приведення ринку деревини України у відповідність до європейських стандартів та сприяння сталому використанню лісів⁷. Законопроект був схвалений у першому читанні у листопаді 2021 року, але станом на лютий 2025 року він не був прийнятий повністю.

Запропонована реформа ринку деревини узгоджується з Національною економічною стратегією України до 2030 року, зокрема зі Стратегічною ціллю №3: Забезпечення безпечного довкілля для населення. Стратегія визначає пріоритетом збереження та стале

використання природних ресурсів, у тому числі лісового господарства, шляхом впровадження збалансованої системи управління лісами. Ключові ініціативи включали розробку Стратегії управління лісами до 2035 року, вдосконалення законодавства про ринок деревини, усунення дублювання обов'язків в управлінні лісовим господарством, проведення національної інвентаризації лісів та створення механізмів запобігання лісовим пожежам та незаконним рубкам⁸. Стратегія управління лісовим господарством до 2035 року була затверджена урядом у грудні 2021 року⁹.

Державне агентство лісових ресурсів України є головним органом, відповідальним за ведення лісового та мисливського господарства, контролюючи 73% лісів країни. Його ключові функції включають реалізацію національної політики щодо збереження лісів, сталого управління, лісовідновлення та відновлення дикої природи, а також розробку та реалізацію національних та міжнародних програм щодо підвищення продуктивності лісів та захисту екосистем. Агентство діє через територіальні департаменти та державні лісові підприємства, які керують усією лісгосподарською діяльністю від посадки до вирубки, а деякі займаються ще й первинним переробленням деревини¹⁰.

У вересні 2022 року Кабінет Міністрів України доручив створення Державного спеціалізованого лісового підприємства «Ліси України» у підпорядкуванні Державного агентства лісових ресурсів України. У рамках поточної реформи лісового сектору України 26 жовт-

6 Див <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>.

7 Дивіться http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72719, <https://derevo.ua/en/publication/bapidtrimu-reformuvannya-rinku-derevini-v-2564>, <https://buhgalter911.com/en/news/news-1085434.html>.

8 Див <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>.

9 Див <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>.

10 Див <https://forest.gov.ua/en/agentstvo/about-state-forest-resources-agency-ukraine>.

ня 2022 року Агентство видало наказ №804 про створення Державного спеціалізованого лісового підприємства «Ліси України», яке на 100% перебуває у державній власності. Ця реформа об'єднує 158 державних лісогосподарських підприємств в єдине державне підприємство та замінює 24 обласні управління лісового та мисливського господарства дев'ятьма регіональними управліннями¹¹. Мета полягала в оптимізації управління державними лісогосподарськими підприємствами шляхом централізації адміністрування та підвищення ефективності управління.

Деревообробна промисловість все ще перебуває під впливом заборони на експорт деревини з України, запровадженої у 2015 році. Декларативно вона була введена для захисту лісів країни від надмірної вирубки й незаконної торгівлі. 10-річна заборона на експорт

необробленої деревини (круглого лісу) мала на меті стримати вирубку лісів, сприяти сталому лісівництву та стимулювати розвиток вітчизняної деревообробної промисловості України. Однак ця політика створила тертя з торговельними партнерами України, зокрема з Європейським Союзом, який розглядав обмеження як порушення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. ЄС офіційно оскаржив заборону, стверджуючи, що вона порушила ланцюжки постачання і негативно вплинула на європейські галузі, залежні від української деревини. У 2020 році арбітражна група постановила, що Україна має частково скасувати заборону, але вона все ще діє¹². Можливе скасування заборони ставить під сумнів багато представників українського бізнесу та експертів^{13,14}

Розділ 15 Плану розвитку Програми в Україні під назвою «Зелений перехід та захист довкіл-

11 Дивіться <https://e-forest.gov.ua/about-us/>, https://biz.ligazakon.net/news/213831_v-ukran-startu-reforma-lsovo-galuz/.

12 Див https://policy.trade.ec.europa.eu/news/ukraine-wood-export-ban-found-illegal-independent-panel-ruling-2020-12-12_en.

13 Дивіться <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/moratorij-na-eksport-derevini-chi-bude-kinec-istor/>.

14 Євген Ангел, Результати мораторію на деревину в Україні 2015 року: торговельний протекціонізм vs захист лісів, 30 березня 2021 року, <https://3dcftas.eu/op-eds/results-of-ukraines-2015-wood-moratorium-trade-protectionism->

6. Вплив європейського регулювання та практики на деревообробні галузі в Україні

ля» окреслює зобов'язання України відновлювати свою економіку та інфраструктуру з акцентом на сталість та відповідність стандартам Європейського Союзу. У цьому розділі розглядаються екологічні проблеми, що загострюються тривалими конфліктами, і наголошується на інтеграції зелених принципів у всіх секторах. Значна увага в цьому розділі приділяється сектору лісового господарства¹⁵.

У Порядку денному на 2024-2027 роки ключовим пріоритетом є посилення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, зокрема в секторі лісового господарства. Це включає чіткий розподіл функцій для запобігання конфлікту інтересів та забезпечення ефективного врядування. Крім того, у порядку денному наголошується на створенні спеціального та уповноваженого органу з контролю та інспекції для підвищення прозорості та нагляду. Ця ініціатива спрямована на зменшення незаконної, нерегульованої та незареєстрованої вирубки дерев, сприяння сталому управлінню лісами та дотриманню екологічних норм¹⁶. Ключові стратегічні документи будуть розроблені для керівництва екологічною та кліматичною політикою України, включаючи детальний план дій з реалізації «Урядової стратегії управління лісовими ресурсами в Україні до 2035 року» та пов'язані з нею інституційні реформи. Ці заходи сприятимуть довгостроковій стійкості та стійкості лісового сектору України.

Реформи, пов'язані з лісовим господарством, в плані Ukraine Facility зосереджені на відновленні та збереженні природних ресурсів, зокрема через Реформу 4, спрямовану на зменшення

вирубки та деградації лісів. Посилення спроможності відстежувати походження деревини та запобігати незаконним, нерегульованим та незареєстрованим рубкам є ключовим пріоритетом. Крім того, реструктуризація практики лісового господарства з метою збільшення частки місцевих видів дерев у лісовідновленні сприятиме відновленню середовища існування та збереженню біорізноманіття. Відповідно до плану Ukraine Facility, реформа сприятиме вдосконаленню системи відстеження деревини, забезпечуючи всебічний нагляд за операціями з торгівлі деревиною. Запроваджуючи нове законодавство, реформа регулюватиме перевірку сталості деревини, унеможливлючи рекламу або продаж незаконно вирубанної деревини, що значно зменшить ризики незаконної вирубки лісу та вирубки лісів.

Ця реформа узгоджує політику у сфері лісового господарства України з Регламентом Ради (ЄС) №2173/2005, який встановлює схему ліцензування FLEGT для імпорту деревини до ЄС, та Регламентом (ЄС) 2023/1115, який регулює розміщення товарів та продуктів, пов'язаних з вирубкою та деградацією лісів, на ринку ЄС. Він також скасовує Регламент (ЄС) №995/2010, що ще більше посилює контроль за торгівлею деревиною. Очікується, що в довгостроковій перспективі реформа запобігатиме потраплянню незаконно заготовленої деревини на ринок, сприятиме зменшенню незаконних рубок та посиленню заходів щодо протидії екологічним злочинам. Реформа впроваджуватиметься Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів і планується завершити до 2 кварталу 2026 року.

vs-forest-protection

15 Ukraine Facility Plan, с.290, <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukrainefacility-plan.pdf>

16 Ukraine Facility Plan паїни, с.294, <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukrainefacility-plan.pdf>.

7. Проблеми приведення сектору деревообробного виробництва України у відповідність до стандартів ЄС

Деревообробна промисловість України стикається з численними викликами у своїх зусиллях щодо приведення у відповідність до норм та вимог ринку ЄС. Однією з найбільших перешкод є складність сертифікації та стандартів відповідності, таких як Регламент ЄС про вирубку лісів (EUDR) та сертифікація FSC. Багатьом українським компаніям складно відповідати вимогам до простежуваності, які вимагають детальної документації щодо постачання, транспортування та перероблення деревини. Відсутність централізованої системи відстеження в Україні ускладнює для бізнесу надання необхідних доказів сталого ведення лісового господарства, обмежуючи його можливості експорту на європейські ринки.

Ще одним важливим питанням є бюрократичний та юридичний процес адаптації. У той час як Польща та інші країни ЄС мають усталену законодавчу базу для деревообробної промисловості, державні лісові структури України все ще працюють за застарілими політиками, які створюють невизначеність для бізнесу. Конфлікти між зацікавленими сторонами приватного сектору та державними установами щодо закупівель сировини та політики ціноутворення призвели до неефективності сектору.

Перехід до принципів сталої та циркулярної економіки також створює технічні та фінансові виклики для деревообробного сектору України. Політика ЄС наголошує на ефективності використання ресурсів, вимагаючи від бізнесу

модернізації своїх виробничих потужностей, щоб мінімізувати відходи та оптимізувати використання деревини. Однак багато українських деревообробних компаній не мають доступу до фінансування на сучасне обладнання та екологічні технології виробництва.

Енергетичний сектор та екологічна політика також створюють додаткові перешкоди. ЄС заохочує використання відновлюваних джерел енергії, але дискусія щодо деревної біомаси як альтернативної енергії в Україні залишається невирішеною. У той час як одні виступають за максимальне використання обробки деревини для меблів і будівництва, інші стверджують, що спалювання деревини для виробництва енергії є необхідною альтернативою в умовах дефіциту енергії в Україні, пов'язаного з війною.

Нарешті, труднощі з логістикою та доступом до ринку ще більше ускладнюють інтеграцію України в європейську деревообробну промисловість. Високі витрати на транспортування, збої в ланцюжках постачання і конкуренція з боку постачальників, що базуються в ЄС, можуть ускладнити розширення експорту. Цей сектор має сприяти посиленню транскордонного співробітництва з Польщею та іншими країнами ЄС. Без розв'язання цих проблем деревообробна промисловість України ризикує бути виключеною з основних європейських ринків, що обмежить її потенціал зростання в довгостроковій перспективі.

8. Досвід польських компаній, пов'язаний з вступом та членством в ЄС, корисний для України та українських підприємців

Вступ Польщі до ЄС у 2004 році змінив торгівельно-економічні відносини з усіма країнами-членами. Він передбачав, серед іншого, прийняття принципів вільного руху товарів і згоди на спільний митний союз. Це означало необхідність дотримання правил торгівлі ЄС з включенням до єдиного внутрішнього ринку ЄС та прийняття всіх правил та інструментів стандартної торгівельної політики ЄС. Однією з головних цілей зони вільної торгівлі та митного союзу є усунення бар'єрів у торгівлі та переміщенні ресурсів. Ці елементи приєднання до ЄС суттєво вплинули на динаміку та структуру торгівлі Польщі товарами з країнами-членами. Суттєвою зміною у вступі до ЄС стало усунення вже наявних фізичних, технічних та фіскальних бар'єрів у торгівлі.

Польща та ЄС відрізняються за кількома важливими показниками, такими як технологічний рівень (частка високотехнологічної промисловості в польській промисловості становить близько 5% – у країнах ЄС вона становить 25%), інфраструктура (відсутність автомагістралей, достатньої телефонної мережі) або рівня послуг та зайнятості (у Польщі близько 45% працездатного населення, в ЄС в середньому близько 65%). Відмінності, окреслені вище, сприяють тому, що підтримка інтеграції не є стабільною; близько половини тих, хто декларували підтримку вступу, мали різні страхи та сумніви, які продовжують зростати. Однією з проблем було обмеження виробництва підприємствами, що могло призвести до зростання безробіття (як в Іспанії чи Греції) та зниження вартості польського продукту.

Попри таке занепокоєння з приводу вступу Польщі до ЄС, тотальна інтеграція призвела

до кількох позитивних економічних ефектів. Польські підприємці отримали прямий доступ до найбільшого у світі ринку з дозволом працювати, вчитися, засновувати бізнес та поселятися в будь-якій країні ЄС за своїм вибором. Польська деревообробна промисловість продемонструвала зростання ВВП внаслідок розвитку торгівлі та виробництва, поштовх економічному зростанню країни (покращення умов життя), припливу нових інвестицій та технологій. Позитивним елементом став доступ до коштів ЄС та можливість брати кредити, а також збільшення експорту товарів польської деревообробної промисловості.

Щоб відповісти на виклики та скористатися можливостями Польщі в ЄС, було важливо побудувати міцні партнерські відносини з іншими державами-членами ЄС, особливо в Центральній та Східній Європі, сприяти регіональному співробітництву та спільним цілям – інвестуванню в освіту, дослідження та інновації для сприяння економічному зростанню та конкурентоспроможності. Останні десятиліття принесли значні зміни як у Польщі, так і у світі. Вступ Польщі до Європейського Союзу, фінансові кризи, динамічний розвиток нових технологій та війна в Україні суттєво вплинули на національну та міжнародну економіку. Ці зміни проявляються насамперед у структурі експорту, експансії польських компаній на зовнішні ринки, зміні споживчих уподобань і звичок. Як приклад можна навести зростання обізнаності про права споживачів і динамічне зростання покупок в Інтернеті.

Попри економічні перетворення, державні інституції не завжди йшли в ногу з мінливими ринковими реаліями. Дефіцит державної ак-

тивності та підтримки особливо проявляється у таких сферах, як:

- законодавство та податкова система – Відсутність ефективних рішень для підтримки конкурентоспроможності польських компаній.
- підтримка зовнішньої експансії – Недостатня державна підтримка вітчизняних підприємств, які виходять на зовнішні ринки.
- захист від недобросовісної конкуренції – Недостатній захист від практики недобросовісної конкуренції.

Ці недоліки особливо важливі в глобальних тенденціях, таких як зелена трансформація, старіння населення та цифровізація економічного та соціального життя.

Польські лісозаготівельні компанії стикаються з конкуренцією як з боку більш розвинених економік Європейського Союзу, так і з боку гравців, які користуються законодавчими лазівками. Ці проблеми особливо впливають на сектори, що швидко зростають, такі як електронна комерція та стале виробництво. Саме в цих

сферах відсутність належного регулювання може призвести до монополій та ліквідації малих і середніх підприємств, на які спирається польський ринок деревини.

Європейська комісія, відповідальна за захист конкуренції в Союзі, не завжди надає належної ваги справам, порушеним польськими компаніями. Іноді це пов'язано з недостатнім визнанням інтересів Співтовариства, що призводить до низького пріоритету таких справ та обмеженого захисту конкуренції на рівні ЄС. Польським компаніям доводиться самостійно стикатися зі складними ринковими умовами, а захист від конкуренції є недостатнім.

9. Перспективи співпраці польських та українських компаній у секторі виробництва деревини на європейському ринку

Досвід польських компаній у період вступу до ЄС може стати цінним орієнтиром для України та її компаній. Впровадження відповідних нормативно-правових актів та створення механізмів підтримки може суттєво вплинути на конкурентоспроможність українських компаній в умовах аналогічних викликів.

Історія стратегічного співробітництва між Польщею та Україною сягає своїм корінням в історичні геополітичні традиції обох країн. Польща послідовно вибудовує відносини з Україною, визнаючи її ключовим партнером у регіоні. Пріоритет України у польській зовнішній політиці залишається незмінним, хоча роль Польщі в геополітичній стратегії України не завжди була так чітко визначена. Зближення двох країн, особливо після «Помаранчевої революції», та численні ініціативи щодо примирення суттєво не змінили сприйняття Польщі як стратегічного партнера в Україні. Це партнерство, що визначається багатьма змінними, в тому числі міжнародними, вимагає постійної адаптації до динамічно мінливої ситуації. Постійний аналіз та моніторинг взаємних відносин дозволяють краще розуміти причинно-наслідкові процеси та потенційні вигоди співробітництва, що поглиблюються.

Україна відіграє ключову роль як торговельний партнер для Польщі. За час своєї незалежності країна зазнала ряду змін в економічній, правовій та політичній сферах. А проте, перед Україною все ще стоїть завдання трансформації своєї економіки в систему відкритого ринку на європейському рівні.

Останніми роками деревообробна промисловість України опинилася у складній ситуації. Серед причин цього – російська агресія, втра-

та традиційних експортних ринків, зростання транспортних та енергетичних витрат, зниження внутрішнього попиту на деревину. Крім того, експортні обмеження негативно вплинули на сектор. Частина сектору економіки перемістилася до Польщі. У 2022 році в Польщі працювало понад 24 000 компаній з українським капіталом. Більшість компаній працювали в таких секторах, як торгівля (22%), будівництво (19%) та транспорт і логістика (14%). Культурна близькість, мовна схожість та дружнє ставлення зробили Польщу природним місцем для розвитку діяльності українських компаній. Багато українських підприємців, які відкривають бізнес або співпрацюють у Польщі, потребують підтримки в плані юридичних консультацій, знання законодавства та налагодження ділових контактів. У цьому контексті ключову роль відіграють громадські організації, бізнес-асоціації та установи, які підтримують бізнес-ініціативи. Завдяки їм українські компанії отримують доступ до інвестиційних проєктів та можливостей розвитку на новому ринку — Європейському Союзу. Закінчення війни не означає закриття діяльності українських компаній у Польщі. Навпаки, багато хто з них планує продовжувати співпрацю з польськими партнерами. Експерти зазначають, що українські компанії вже шукають бізнес-партнерів, щоб підготуватися до майбутньої експансії на ринки Західної Європи. Багато компаній припускають, що філії, створені в Польщі, можуть стати постійними стовпами їхнього бізнесу, приносячи користь обом країнам.

Польща з її стабільною економікою та роллю мосту між Сходом і Заходом має намір отримати значні вигоди від співпраці з українськими компаніями, які могли б стати важливим партнером, що слугуватиме зміцненню економічних

відносин у регіоні. Деревообробний сектор Польщі та України стикається з багатьма викликами у відповідності стандартам ЄС, які потребують комплексного підходу. Війна в Україні суттєво вплинула на функціонування галузі в обох країнах, спричинивши перебої у виробництві, доступі до сировини та динаміці ринку.

- **Нестача кваліфікованих робітників** — збройний конфлікт значно скоротив кількість вільних працівників, особливо в приватному секторі в Україні та Польщі.
- **Мобілізація** — обов'язкова мобілізація чоловіків до армії в Україні призвела до відтоку працівників деревообробної промисловості, змушуючи компанії наймати жінок та впроваджувати альтернативні стратегії зайнятості.
- **Збій у виробництві** — компаніям довелося впроваджувати технології заміни, такі як паливні генератори, для підтримки роботи.
- **Доступність сировини** — проблеми з постачанням і зростання цін вимагають коригування стратегічних операцій для забезпечення безперервного виробництва.
- **Зміни в ланцюжках постачання** — компанії прагнуть диверсифікувати свої джерела постачання, використовуючи більш безпечні альтернативи.
- **Бюрократичні бар'єри** — процес отримання сировини, в тому числі необхідність отримання численних сертифікатів і дозволів, стає істотною перешкодою.
- **Недостатня державна підтримка** — компанії повідомляють про брак інформації про

доступні програми підтримки, такі як кредити на придбання обладнання та техніки.

- **Зміни в призначенні продукту** — компанії змінюють свої виробничі профілі, щоб адаптуватися до мінливого попиту та вполювати клієнтів.
- **Нові ринки** — оскільки традиційні ринки порушуються, компанії шукають нових клієнтів, що вимагає диверсифікації продукції.
- **Проблеми з логістикою** — війна вплинула на транспортування та доставлення, змусивши компанії коригувати свої логістичні стратегії.
- **Ринкова невизначеність** — важко передбачити подальші зміни на ринку, що впливає на стратегічні рішення компаній.
- **Привабливість галузі** — збереження та залучення кваліфікованої робочої сили вимагає оперативного вдосконалення та більш привабливих умов праці.

Також проблемним є запровадження експортних обмежень на лісоматеріали, що потребує врахування як юридичних, так і економічних аспектів. В умовах дефіциту сировини важливо провести детальний аналіз економічних наслідків таких обмежень, перевірити дотримання міжнародних зобов'язань ЄС та розглянути можливість перегляду торгівельних угод для кращої їх адаптації до кризових ситуацій, таких як пандемія чи збройні конфлікти. Крім того, варто розглянути можливість запровадження більш гнучких механізмів у законодавстві ЄС для більш ефективного реагування на кризи та захисту внутрішнього ринку Союзу.

10. Зміцнення зв'язків між деревообробною промисловістю Польщі та України на європейському ринку

Польська та українська деревообробна та меблева галузі все більше зосереджуються на співпраці, а не на конкуренції, щоб зміцнити свої позиції на європейському ринку. Хоча обидві країни мають потужні сектори деревообробки, промисловість Польщі є більш розвиненою, забезпечуючи близько 3% ВВП і забезпечуючи роботою 400 000 осіб. Замість прямого суперництва польський та український бізнес вивчає можливості співпраці, такі як спільне виробництво, транскордонні інвестиції та ініціативи з обміну знаннями. Враховуючи інтеграцію України до ЄС, що триває, польські компанії пропонують цінний досвід в адаптації до стандартів ЄС, сертифікації та сталому управлінні лісами. Крім того, з логістичними проблемами, такими як морська блокада, що впливають на експорт, ЄС, особливо Польща, став зручним і надійним торговельним партнером України. Зміцнення зв'язків через промислове партнерство, спільні виробничі потужності та технологічне співробітництво допоможе обом країнам підвищити конкурентоспроможність та розширити свою присутність на європейському ринку.

Очікується, що в Україні галузеві асоціації відіграватимуть ключову роль у допомозі бізнесу орієнтуватися в регулюванні та викликах ЄС, наслідуючи польський досвід секторальної співпраці. Щоб збільшити інвестиції та ефективність, Україна може розвивати індустріальні парки за зразком успішного підходу Польщі. Крім того, багато провідних українських компаній, зокрема з іноземними інвестиціями, відкрили виробничі потужності в Польщі, створивши синергетичну промислову мережу. Ця співпраця сприяє експорту за межі ЄС, у тому числі до США та інших світових

ринків, де деревина та меблева продукція, вироблена в обох країнах, може бути ефективно транспортована за допомогою портової логістики. Цей міждержавний кластер посилює торговельні можливості, оскільки українські компанії, що працюють у Польщі, отримують вигоду від легшого доступу до європейських та світових ринків, підвищуючи конкурентоспроможність та інтеграцію обох країн у міжнародному секторі деревообробки та меблів.

Меблеве виробництво стало ключовою сферою співпраці, багато українських працівників вже працюють на польських виробничих потужностях. До війни підраховувалося, що українці становили 10% працівників меблевої галузі¹⁷. Крім того, спільне виробництво та транскордонні інвестиції були визначені як ключові стратегії для підвищення конкурентоспроможності та протидії неєвропейським виробникам, таким як росія та білорусь, зміцнюючи регіональні ринкові позиції обох країн.

17

Дивіться <https://ukraineinvest.gov.ua/en/news/new-opportunities-for-ukrainian-furniture-industry/>.

11. Рекомендації для України та українських компаній, пов'язані з вступом до ЄС

Для вирішення вищезазначених викликів необхідно впроваджувати узгоджені заходи, які враховують потреби як державного, так і приватного секторів. Запропоновані рішення включають:

1. Прискорення правового регулювання та інституційні реформи

- Приведення нормативно-правових актів у сфері лісівництва та перероблення деревини у відповідність до законодавства ЄС, зокрема щодо сталого управління лісами, сертифікації деревини та захисту навколишнього середовища.
- Створення потужних інституцій та механізмів правозастосування, необхідних для забезпечення відповідності стандартам ЄС.
- Розвиток прозорого та конкурентного ринку деревини. Добре організований ринок деревини підвищить довіру інвесторів, приверне європейських партнерів та зменшить корупцію, зробивши лісовий сектор України більш стійким та конкурентоспроможним на світовому ринку.

2. Виробництво і сировина

- Спрощення бюрократичних процедур та запровадження прозорої системи сертифікації деревної сировини та продукції меблевої промисловості відповідно до європейських стандартів.
- Підвищення доступності національних та міжнародних програм, які підтримують інвестиції в деревообробну промисловість на основі технологічних та технологічних інновацій.

3. Працевлаштування

- Розробка програм професійної підготовки фахівців для деревообробної промисловості в коледжах і навчальних центрах.
- Підтримка ребрендингу шляхом надання

можливості набуття нових навичок за допомогою спеціалізованих курсів.

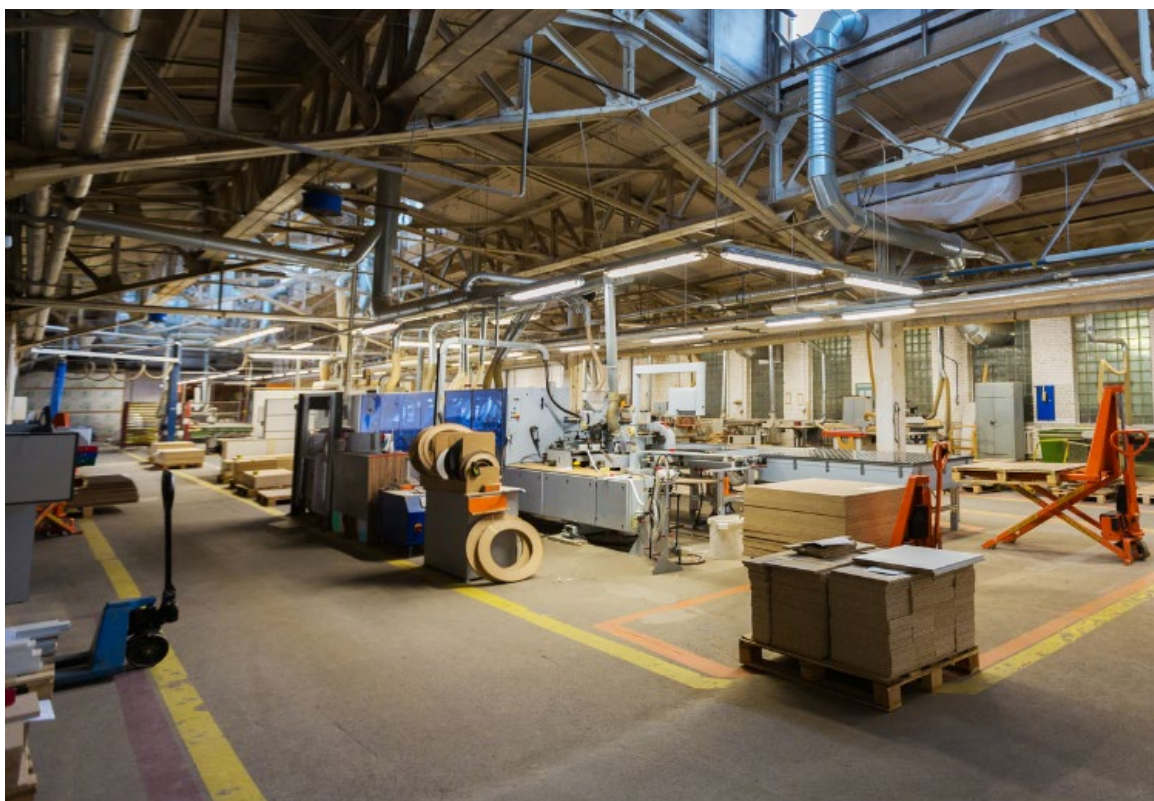
4. Ринок і логістика

- Створення деревообробних та меблевих кластерів для сприяння співпраці між деревообробними підприємствами та обміну знаннями на міжнародному рівні.
- Удосконалення транспортної інфраструктури для підвищення ефективності логістики.
- Диверсифікація продукції та ринків збуту виробів з деревини для зменшення залежності від єдиного джерела доходу.
- Посилення транскордонного співробітництва з країнами ЄС. Спільні підприємства, інвестиції в транскордонні переробні підприємства та ініціативи з обміну знаннями можуть допомогти українським компаніям подолати регуляторні та логістичні проблеми, підвищуючи при цьому свою конкурентоспроможність на європейському ринку.

Впроваджуючи вищезазначені заходи, деревообробний сектор України зможе краще адаптуватися до вимог ЄС та ефективніше конкурувати на міжнародних ринках. Глибокий аналіз європейської деревообробної промисловості виявляє складність викликів, а також потенціал для динамічного розширення та довгострокового зростання. Сектор деревообробної промисловості демонструє значну стійкість до кризових умов як серед приватних, так і серед державних компаній, що підкреслює їхню здатність адаптуватися та впроваджувати інновації. Збіг економічних викликів, збоїв у ланцюжках постачання і зміни вподобань клієнтів вимагає гнучких і орієнтованих на майбутнє стратегій зростання деревообробної промисловості. Щоб відповісти на ці виклики, необхідно впроваджувати підходи, адаптовані до окремих зацікавлених сторін:

- **Модернізація інфраструктури** — Розвиток транспортної та логістичної інфраструктури для полегшення господарської діяльності.
- **Податкові реформи** — Запровадити податкові пільги для лісозаготівельних компаній для підтримки їхнього розвитку.
- **Фінансова підтримка** — Надання грантів та пільгових кредитів на відновлення наслідків війни.
- **Пріоритет для інновацій** — Інвестиції в технології замкнутого циклу та сучасні виробничі рішення.
- **Гнучкі ланцюжки постачання** — Побудова безпеки шляхом диверсифікації джерел сировини.
- **Диверсифікація ринків** — Освоєння нових ринків збуту за межами традиційних експортних районів.
- **Секторальний аналіз** — Проведення досліджень та аналізу ринку для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень.
- **Навчання та обмін знаннями** — Організація навчальних програм та обмінів співробітниками в рамках міжнародного співробітництва.
- **Вимоги до сертифікації** — Реформування виробничих процесів для забезпечення законних джерел сировини, поваги до навколишнього середовища та належної підготовки стандартної документації для підтвердження походження та екологічної цілісності використовуваних деревних матеріалів.

Реалізація цих рекомендацій дозволить не лише подолати перешкоди, а й дасть змогу деревообробній галузі України відігравати ключову роль у відновленні економіки країни та забезпечувати її стале зростання на ринку Європейського Союзу.

Варшавський інститут підприємництва (WEI) є провідним польським аналітичним центром, створеним Союзом підприємців та роботодавців Польщі. Заснований для підвищення добробуту Польщі, WEI зосереджується на чотирьох критично важливих сферах: держава та право, безпека, економіка та демографія. WEI надає рішення для державних установ та незалежних соціальних або комерційних структур на основі ретельних досліджень, аналізу, проводить освітні проєкти та публікує коментарі, позиції та звіти.

WEI вважає, що безпека Польщі та процвітання її громадян залежать від їхніх прав та свобод, включаючи право обирати свій спосіб життя, рівність перед законом та право на накопичення багатства. WEI виступає за сильну та ефективну державу для захисту від несправедливості та зовнішніх загроз, але наголошує, що роль держави має бути мінімальною для розвитку підприємницької енергії та духу.

Основними напрямками діяльності WEI є:

Держава і право. WEI наполегливо працює над покращенням якості законів, законодавчого процесу, а також їх застосуванню та виконанню в судових процесах. WEI підтримує правову базу, засновану на простоті та природному порядку, виступаючи за мінімальне регулювання та наголошуючи на добровільних угодах та контрактах. Організація пропагує сильну, але обмежену державу, орієнтовану на забезпечення безпеки та справедливості для своїх громадян.

Безпека. Спираючись на історичний досвід, WEI підтримує участь Польщі в оборонних пактах та міжнародних організаціях, наголошуючи на самостійності, і вважає польську армію ключовим гарантом національної незалежності. WEI виступає за професійну армію, здатну ефективно протистояти потенційним загрозам, і наголошує на важливості енергетичної безпеки шляхом ав ЄС як економічної спільноти, але виступає проти концепції єдиної європейської держави, де домінує бюрократія. Зовнішня політика Польщі, на думку WEI, повинна ставити на перше місце національні політичні та економічні інтереси.

Економіка. WEI стверджує, що міцна економіка має важливе значення для фінансування національної оборони, підвищення рівня життя та припинення депопуляції. Інститут закликає до прямолінійного регулювання бізнесу, низьких і простих податків, а також ефективної судової системи. WEI виступає проти шкідливих податків і бюрократичних бар'єрів та за рівні умови для конкуренції в бізнесі. Інститут зосереджується на малих і середніх підприємствах (МСП), які є основою польської економіки. Освітня реформа відповідно до потреб ринку праці та обмежена участь держави в економіці, за винятком військового та енергетичного секторів, також є ключовими економічними політиками, які просуває WEI.

Демографія. Боротьба з несприятливими демографічними тенденціями має вирішальне значення для досягнення цілей WEI. Інститут підтримує політику, спрямовану на підвищення народжуваності, стримування еміграції та впровадження розумної імміграційної політики. Зміцнення правової та соціальної позиції сімей для заохочення підвищення коефіцієнтів народжуваності є пріоритетом. WEI вірить у те, що громадяни можуть зберігати більше доходів для підтримки виховання дітей, і виступає за місцеву політику соціальної підтримки, спрямовану лише на тих, хто її потребує.

WEI дотримується позапартійної позиції, підтримуючи вигідні національні рішення незалежно від політичного походження. WEI співпрацює з польськими органами влади через професійний аналіз та активне залучення громадськості до стратегічного планування, розробки та реалізації політики, сприяючи розвитку та процвітанню Польщі.

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) є провідним українським незалежним аналітичним центром, що спеціалізується на економічних дослідженнях та консультуванні з питань політики. Має більш ніж 20-річний досвід в аналізі економічної політики та розробці політичних рекомендацій. Починаючи з 2016 року, ІЕД активно підтримує регіональні організації громадянського суспільства в Україні шляхом надання грантів, наставництва, навчання та підвищення обізнаності.

Місія ІЕД полягає в наданні альтернативних рішень ключових проблем соціально-економічного розвитку в Україні на основі принципів верховенства права, демократії та ринкової економіки. Особлива увага ІЕД приділяється просуванню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Мета ІЕД:

1. надавати високоякісну експертизу у сфері економіки та економічної політики, розробляти стратегічні та інструментальні складові економічної політики;
2. формувати громадську думку шляхом організації публічного діалогу, сприяння суспільному діалогу та поширення знань;
3. сприяти розвитку економічних і суспільних наук та стимулювати розвиток наукової спільноти України.

З моменту свого заснування у 1999 році ІЕД зосереджується на економічних дослідженнях та консультуванні з питань політики у сферах макроекономічної політики, бізнес-клімату, розвитку малого та середнього підприємництва (МСП), міжнародної торгівлі, фінансових ринків, а також регіонального та секторального розвитку. З початку 2010-х років ІЕД приділяє значну увагу просуванню європейської інтеграції України. Особлива перевага ІЕД полягає в моніторингу настроїв та очікувань бізнесу щодо різних аспектів бізнес-середовища та регулювання, включаючи вплив на політику, шляхом проведення регулярних та спеціальних опитувань щодо тенденцій у бізнесі. Починаючи з липня 2002 року, ІЕД проводить регулярне щоквартальне опитування 450 промислових підприємств України з метою моніторингу, прогнозування та аналізу ділової активності на основі інформації, отриманої «з місць», суджень та очікувань економічних агентів. З травня 2022 року опитування проводиться щомісяця та охопило 500+ з усіх підконтрольних уряду України областей. ІЕД розробив Щорічну оцінку ділового клімату – політичний інструмент для моніторингу та оцінки бізнес-клімату та розвитку МСП на основі сприйняття та ставлення компаній. Щорічно ІЕД проводить опитування 1000+ підприємств з питань спрощення процедур торгівлі та оцінки роботи митниці. Після 24 лютого 2022 року ІЕД зосередився на підтримці українського спротиву повномасштабній військовій агресії. Наша діяльність перепрофільована відповідно до потреб зацікавлених сторін. З травня 2022 року в ІЕД діє Програма «Аналітика та інформація про економіку країн під час війни». ІЕД щомісяця виробляє та просуває аналіз та прогноз розвитку економіки України, включаючи щомісячні опитування 500+ підприємств. ІЕД є членом громадських ініціатив RISE (коаліція українських та міжнародних організацій, які працюють задля відбудови, доброчесності, сталості та ефективності України). Також ІЕД є засновником ініціативи аналітичного центру RRR4Ukraine, метою якої є сприяння чесному та далекоглядному відновленню на основі принципів відкритості та підзвітності.

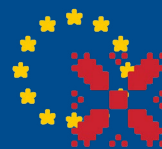
ІЕД успішно поєднує професійний аналіз з активною участю в громадському діалозі та адвокації, а також активно співпрацює з українськими національними та регіональними органами влади у сфері стратегічного планування та розробки політики, а також реалізації політики. ІЕД має потенціал для управління грантами та надає повторні гранти для розвитку потенціалу регіональним організаціям громадянського суспільства та засобам масової інформації.

WEI

IER

UKRAINIAN PATH TO
EUROPEAN UNION.
THE POLISH EXPERIENCE